

pretekst do ożywienia dyskusji na ten temat (po raz kolejny, bo problem ten wracał od lat).

Kontrowersje wokół podgórskiego konkursu ujawniają, że w toczących się w środowisku nauczycielskim debatach nad zatrudnianiem kobiet bardziej niż o tradycję – czy nawet bardziej niż o dobro uczniów, na które tak chętnie się powoływano – mogło chodzić o utrzymanie i wzmocnienie pozycji nauczycieli mężczyzn. Innymi słowy, można przypuszczać, że gdyby stałych posad nauczycielskich było więcej, zatrudnianie kobiet nie budziłoby takich kontrowersji.

Reakcje środowiska nauczycielskiego na nominacje kobiet wydają się nieadekwatne do liczby kobiet faktycznie obecnych w dydaktyce szkolnej religii, chodziło w nich jednak raczej o cementowanie *status quo*, w którym formalne nauczanie jest domeną mężczyzn. Nie udało się to. Do końca okresu autonomicznego kobiety stanowiły wprawdzie małą grupę wśród nauczających religii, widać jednak, jak ich obecność się coraz bardziej zaznaczała i w pewnym sensie stawała się bardziej oficjalna. Pod koniec XIX w. pierwsza kobieta została odnotowana w szematyzmie, na początku XX w. pierwsza kobieta uzyskała stałą posadę, a dekadę później, w 1913 r., po raz pierwszy kobiety zostały ujęte w warunkach konkursu na posadę. Pozycja kobiet wzmocniła się do tego stopnia, że w międzywojniu były członkiniami ruchu nauczycielskiego.

Bibliografia

1. Źródła archiwalne

Archiwum Państwowe w Przemyślu

I Państwowe Seminarium Nauczycielskie Żeńskie w Przemyślu, zesp. 357, sygn. 41.

Archiwum Państwowe w Rzeszowie

Akta miasta Rzeszowa, zesp. 1, sygn. 276.

Publiczna Szkoła Powszechna im. św. Jadwigi w Rzeszowie, zesp. 543, sygn. 38.

Publiczna Szkoła Żeńska im. św. Scholastyki w Rzeszowie, zesp. 212, sygn. 71.

Centralne Państwowe Archiwum Historyczne Ukrainy we Lwowie (CDIAL)

Gmina wyznaniowa żydowska we Lwowie, f. 701, op. 2, spr. 335, 956, 1181, 1375.

Rada Szkolna Krajowa, f. 178, op. 1, spr. 4714, 5923; op. 2, spr. 1219.

Państwowe Archiwum Obwodu Lwowskiego (DALO)

Magistrat miasta Lwowa, f. 3, op. 1, spr. 3302, 3396, 3624, 4902.

2. Źródła opublikowane

Prasa

„Nowa Reforma” 1909.

„Wschód” 1903–1904.

„Wychowanie i Oświata” 1907–1909, 1911, 1913–1914.

Inne źródła drukowane

„Dziennik Urzędowy C.K. Rady Szkolnej Krajowej w Galicji” 1903, 1905, 1907, 1917.

I Sprawozdanie Dyrekcji Seminarium nauczycielskiego żeńskiego we Lwowie. Seminarium Nauczycielskie Żeńskie we Lwowie 1871–1897, Lwów 1897.

Sprawozdanie Dyrekcji c.k. Seminarium nauczycielskiego żeńskiego w Krakowie za czas od r. 1872 do 1875, Kraków 1875.

Sprawozdanie z posiedzeń ankiety w sprawie nauki religii mojżeszowej w szkołach galicyjskich, odbytej dnia 11. lutego 1907, Lwów 1907.

Szematyzm Królestwa Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim, Kraków–Lwów 1896, 1901–1903, 1911–1914.

Ustawa z dnia 1 grudnia 1889 dla Królestwa Galicji i Lodomerii wraz z Wielkim Księstwem Krakowskim, „Dziennik Ustaw i Rozporządzeń Krajowych dla Królestwa Galicji i Lodomerii wraz z Wielkim Księstwem Krakowskim”, nr 71, Lwów 1889.

3. Opracowania

Łapot Mirosław, *Nauczycielki religii mojżeszowej w szkołach publicznych w Galicji w latach 1867–1939*, „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Pedagogika” 20 (2011).

Łapot Mirosław, *Religia mojżeszowa w szkolnictwie publicznym we Lwowie w okresie autonomii galicyjskiej (1867–1918)*, Częstochowa 2019.

Pabis-Cisowska Katarzyna, *Postęp kontra tradycja. Kwestia małżeństwa, dobroczynności i szkolnictwa w żydowskim Krakowie na przełomie XIX i XX w.*, Kraków 2019.

Rędziński Kazimierz, *Współdziałanie polskich i żydowskich nauczycieli w Galicji na przełomie XIX i XX wieku (do 1918 r.)*, [w:] *W kręgu dawnych i współczesnych teorii wychowania. Uczeń – szkoła – nauczyciel*, red. Katarzyna Dormus, Ryszard Ślęczka, Kraków 2012.

Świeboda Józef, *Edukacja Żydów w Galicji 1772–1918*, „Prace Historyczno-Archivalne” 2 (1994).

Alicja Maślak-Maciejewska, Uniwersytet Jagielloński
alicia.maslak@uj.edu.pl

Anna Trzāsalska, Uniwersytet Jagielloński
ankadawidowicz@gmail.com

Maria Vovchko, badaczka niezależna
mvovchko@gmail.com